

ELS TOPÒNIMS ALCOIANS AL SEGLE XIII

Ricard BAÑÓ i ARMIÑANA

Les vicissituds polítiques, reflectides en postures clarament acientífiques en l'aspecte cultural, dels darrers anys esdevingudes al País Valencià, i que ara poden tornar de la mà del govern PP-UV, han servit per a millorar sensiblement el grau de coneixement que hui tenim sobre el segle XIII valencià. Esta paradoxa, o millor dit esta contradicció, evidentment ha significat un augment considerable en les investigacions que sobre el nostre origen com a poble s'han fet des de la implantació de la democràcia a l'Estat Espanyol ençà. És lògic, l'interès de les dues postures enfrontades tenen el seu fonament en resoldre la pregunta d'on som i què som nosaltres els valencians. I estes qüestions per a contestar-les cal remuntar-se al segle XIII, data de l'inici del nou estat fundat per Jaume I i anomenat Regne de València, reialme que perdrà el seu *status jurídic* a principis del segle XVIII i tornat a recuperar, en part, fa no molts anys, amb una nova identificació que fa que alguns l'anomenem *País Valencià*.

Fet aquest preàmbul, per altra banda conegut per tothom, el meu treball es referirà, lògicament, al segle XIII i tractarà dels topònims alcoians que ja trobem en aquell llunyà temps. Per a fer-ho he utilitzat una font contemporània, gaire escassa, per altra banda, als nostres arxius, tan mancats de documentació del XIII. Estic referint-me a dos volums que estan guardats al ric Arxiu Municipal d'Alcoi, un d'ells veritable joia documental, l'*Esborrany de la Cort del Justícia* dels anys 1263-65, registre en paper més antic del País Valencià, i un volum, un *Notal*, del notari Pere Miró dels anys 1296-1303. A més he utilitzat ja una altra font coneguda *El Llibre del Repartiment*, i dues més desconegudes, un pergamí de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, encara que nomenat per Roc Chabás a la seua obra *Historia de Denia*, llibre 5, pp. 300-303, i un trasllat del segle XV d'un document del XIII ja desaparegut, nomenat pel Pare Fullana a la seua *Historia de la Villa y Condado de Cocentaina*. Sols vaig a exposar els topònims, d'una manera alfabètica, fent constar-hi el nom actual, si no ha canviat, i la seua existència actual. Les qüestions merament lingüistes òbviament les

deixe per als lingüistes, com a historiador no n'estic capacitat per a fer un treball d'aqueixes característiques.

Els 48 topònims alcoians que apareixen al segle XIII són els següents:

1. ALBALADELO

Apareix per primera volta el 21 de novembre del 1263 (AMA. Esborrany de la Cort del Justícia 1263-65, fol. 21 r.). Hui en dia s'anomena *Baradello* i fa referència a una partida i a tres masos que hi ha: *Baradello Merita*, *Baradello Gelat* i *Baradello de Moya*.

2. ALCAGER

El trobem esmentat en un document datat en 1268 referent a una delimitació de límits entre Alcoi i Cocentaina. Document perdut però al que fa referència Lluís Fullana al seu llibre *Historia de la villa y condado de Cocentaina*, p. 65. No identificat ni existent hui però que s'hi trobaria a la partida de *La Rambla*.

3. ALCOY

Apareix per primera volta en 1248 al *Llibre del Repartiment*, però referint-se al riu anomenat hui en dia *Serpis*. Fent al·lusió a l'actual població apareix per primera volta en 1256, quan el procurador del bisbe i capítol de la Catedral de València lliuren a Ramon d'Almenar un fossar a Alcoi per un cert cens (Arxiu de la Catedral de València. Pergamí núm. 4.638). Hui en dia també és oficial la grafia *Alcoi*.

4. ALCOYNA

Nomenat en el document pel qual Eiximén Pérez rep unes propietats que havien estat del rei musulmà de València Abú Ceid (ACA. Pergamins de Jaume I, nom. 1.252). Aquest topònim no és identificable hui en dia i per tant ja no existeix. Per les referències del document deuria estar a la partida de *Polop*, en la banda recaient a Ibi.

5. ALFOLG ALOMADITH

6. ALHALMIAD

Les mateixes circumstàncies que el topònim número 2. Aquests, però, estarien situats a l'actual partida de *Cotes*.

7. ALHAXAVA

Apareix al mateix document del topònim número 4. Es tracta d'una font.

8. ALMANCHESA

Esmentat al mateix document dels topònims 2,5 i 6. Encara que també s'ha perdut en la parla, el tenim ben identificat. Feia referència a l'actual Serreta, hui en dia important jaciment ibèric. Partida de *La Rambla*.

9. ALMATHER

Característiques idèntiques a l'anterior topònim, però hui en dia no identificat.

10. ANDET ALBOLLORA

Apareix al mateix document que el topònim anterior. Es tracta d'un rierol no identificat i no utilitzat en la parla.

11. ANDET

El trobem en la mateixa font que l' anterior. També no identificat i no utilitzat en la parla actual.

12. BARCHETA

Esmentat per primera volta en 1249 al *Llibre del Repartiment*. Es tracta d'una partida rural del terme que hui en dia s'anomena *Barxell*.

13. BENEHADAL

També esmentat al *Llibre del Repartiment* en l'any 1248 com a alqueria d'Alcoi. No identificat i perdut en la parla.

14. BENETAVUELA

Apareix al mateix document que els topònims 4 i 7 com una alqueria de l'actual partida de *La Canal*. Desconeguda la seua ubicació i perdut totalment en la parla.

15. BENIATA

El trobem per primer cop en 1296 com una partida (AMA. Notal 1296-1303, fol. 10v-11r). Existeix com a tal hui en dia a la parla i és una sub-partida de *Riquer*.

16. BENIZAYDO

El podem trobar per primera volta en 1263 referint-se a un rierol (AMA. Esborrany de la Cort del Justícia 1263-65, fol. 5 v.). Hui en dia es coneix com *Benissaidó* i fa referència al mateix rierol.

17. BISCOY

Data de l'any 1251 i apareix al mateix document que el topònim número 14. Sembla fer referència a una partida. Hui en dia s'utilitza a la parla i fa referència a una muntanya que entra als termes d'Ibi i Onil.

18. BONETABIB

Les mateixes circumstàncies documentals que el topònim anterior. Fa referència a una alqueria de la partida *La Canal*. Hui en dia topònim no identificat i perdut en la parla.

19. COLP ALQUELP

Apareix en el mateix document que el topònim número 11. Apareix com a "pagus". No és identificable a hores d'ara i tampoc en queda record a la parla. Estaria situat a l'actual partida de *Cotes*.

20. COTA

Esmentat per primera volta al *Llibre del Repartiment* en 1248 com a partida rural. Identificat hui en dia amb la partida de *Cotes*.

21. COVA

El trobem en 1298 i com un barranc (AMA. Notal 1296-1303, fol. 72 v.). Pot correspondre a l'actual *Barranc de les Coves* de la partida de *Polop*.

22. CUDIAT ABUIX

Les mateixes circumstàncies documentals que el topònim número 19. Sense identificació i no existent en la parla. Partida de *La Rambla*.

23. FEHE AL CANAL

Apareix com a partida en 1251 al mateix document que el topònim número 18. Hui en dia existeix com a *La Canal* però conserva la seua categoria de partida, repartida entre Alcoi, Ibi i Xixona.

24. FIGUERAL

Camp que ens apareix en 1298 (AMA. Notal 1296-1303, fol. 82 r.). Perduda la seua identificació i la seua presència a la parla.

25. FOIA D'EN ROVIRA

Apareix per primera volta en 1298 com a sub-partida (AMA. Notal 1296-1303, fol. 76 v.). No ha deixat petja a la parla i no el tenim identificat.

26. FOSSAR

També apareix al mateix document que el topònim anterior en 1300 (fol. 122 v.). Es tracta del fossar esmentat ja al document número 3. No registrat ja a la parla perquè va desaparèixer a principis del segle XIV quan la construcció del Raval o Pobra Nova de sant Jordi. Situat en lloc no identificat de l'actual carrer *La Puríssima*.

27. FOYA DE VICENT

El trobem per primera volta que trobem aquest topònim és en 1271 quan Jaume I lliura dita sub-partida a un grup de veïns d'Alcoi (Llobet, Josep Antoni). *Apuntes históricos acerca de las fiestas que celebra cada año la Ciudad de Alcoy...* Barcelona, 1853. Un exemplar d'aquesta obra es troba a la Parròquia de sant Maure i sant Francesc d'Alcoi. Fa referència a una sub-partida i a un mas en ruïnes de *Polop*, pràcticament perdut a la parla.

28. FOYA DELS XVIII

Apareix ja en 1298 (AMA: Notal 1296-1303, fol. 72 v.). No està identificat i tampoc està reflectit a la parla actual.

29. GALTAD ATONATAR

El trobem en 1268 al mateix document que el topònim número 22. No identificat ni present a la parla.

30. GENESTAR

Apareix per primera volta, com a partida rural, en 1263 a l'*Esborrany de la Cort del Justícia 1263-65*, fol. 5 v. Hui en dia la zona a la que fa referència el

topònim s'anomena *Llacunes*, mentre que el topònim original hui en dia és desconegut a la parla.

31. GORMAG

Apareix aquest topònim en 1264 al mateix document del topònim anterior, fol. 30 v. Topònim identificat en l'actual, sub-partida de *Cotes* i present a la parla.

32. HUXOL

Apareix en 1248 al *Llibre del Repartiment*. Correspon a l'actual sub-partida de *Horta Major* i present a la parla amb la denominació *Uxola*.

33. MARIOLA

Aquest topònim apareix per primera volta en 1256 a la Carta Pobla de Bocairant, Agres i aquest lloc (ARV. Reial Cancelleria, sèrie 614, fol. 241 v.). Referit a Alcoi el topònim el trobem en 1263 al mateix document que el del número 31, fol. 7 v. Totalment identificat i viu a la parla.

34. MOLLINOS

Localitzat com a riu per primera volta en 1263 al mateix document de l'Arxiu d'Alcoi que l'anterior, fol. 21 v. Fa referència a l'actual riu Molinar. Esta expressió aragonesa ja no torna a aparèixer mai més. Actualment a més a més de riu el topònim es refereix a una partida, barranc i deu.

35. OMBRIA

Com a partida rural el trobem per primera volta en 1263 a l'*Esborrany de la Cort del Justícia 1263-65*, fol. 7 r. Viu a la parla però no referit a partida rural ja que ha estat quasi tota ella absorbida pel desenvolupament urbà d'Alcoi, sinó com a denominació d'alguna masia de *Riquer*, com l'*Ombria del Manco* i *Ombria de sant Antoni*.

36. PALOMAR

Partida que apareix en 1263 al mateix document que el topònim anterior, fol. 21 v. De difícil identificació, potser a la zona de *Horta Major*, ja que no està viu a la parla.

37. POLOP

Per primera volta apareix en 1251 al mateix document que el del topònim número 4. Està totalment viu a la parla i identifica el mateix espai que al segle XIII, encara que a hores d'ara també el trobem en el riu que travessa la dita partida d'oest a est.

38. RAVAL

Indret urbà que podem trobar a la documentació (AMA. *Esborrany de la Cort del Justícia 1263-65*, fol. 21 v.) i que crea molts problemes, ja que sols hi apareix aqueixa volta, malgrat demostrar la mateixa documentació que no n'hi havia cap a Alcoi. En aquesta població és crearà un Raval, ben identificat i demostrable, a principis del segle XIV.

39. REAL

El podem trobar ja en 1298 (AMA. Notal 1296-1303, fol. 82 r.). Conegut actualment amb la denominació *Realets*, partida de *Cotes*.

40. RIQUER

Apareix per primera volta en 1256 al mateix document de l'Arxiu de la Catedral de València que el topònim número 3. Hui en dia fa referència a una partida i riu.

41. SALUT

Ja en 1298 podem trobar el topònim, referit a una font, al mateix document que el del número 39, fol. 85 r. A hores d'ara existeix la font que encara s'anomena d'igual manera.

42. TAULADA

Apareix en 1248 al *Llibre del Repartiment* com una alqueria, no identificable actualment i existent a la parla.

43. TEIXEDA

Partida rural alcoiana que apareix en l'any 1300 (AMA. Notal 1296-1300, fol. 102 v.). El topònim ha desaparegut a la parla però està identificat en l'actual de *Carrascar de la Font Roja*.

44. TORCH

Alqueria d'Alcoi que apareix en 1248 al *Llibre del Repartiment*. Comprénia allò que hui en dia és coneix per *Batoi*. No representat a la parla actual.

45. VINYALS

Apareix per primera volta l'any 1297 (AMA. Notal 1296-1303, fol. 43 v.). No identificable ni present a la parla.

46. XIRILYEN

El trobem en 1263 a l'*Esborrany de la Cort del Justícia 1263-65*, fol. 17 v. Es tracta de una petita partida rural entre les de *Polop* i de *Barxell*. Hui en dia és una sub-partida de *Barxell* i, a més a més, la denominació de dues masies: *Xirillent de Dalt* i *Xirillent de Baix*, d'un petit barranc i d'un pont a l'antic traçat de la carretera Alcoi-Banyeres.

47. XITH ALLONCUIQUI

Ens apareix per primera i única volta en 1268 al mateix document que el del topònim número 29, a la partida de *Mariola*. Ens es desconeix la seua localització exacta.